

Escola i presó a Catalunya

Una radiografia del dret a l'educació a les presons catalanes

Arnau Esteban Miralles

Barcelona, 3 de novembre de 2021



Generalitat de Catalunya
**Centre d'Estudis Jurídics
i Formació Especialitzada**

Avís legal



Reconeixement CC BY

Aquesta obra està subjecte a la llicència de Reconeixement 4.0 Internacional de Creative Commons.

Si voleu veure una còpia d'aquesta llicència accediu a <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Així, doncs, sou lliure de compartir (copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format) i adaptar (remesclar, transformar i crear a partir del material per a qualsevol finalitat, fins i tot comercial) sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada). <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ca>

Introducció

1. Dret a l'educació dins la presó

1.1. Objectius

1.2. Aproximació: Externa – Interna

2. Parts

2.1. Anàlisi normativa

2.2. Anàlisi jurisprudencial

2.3. Estudi de camp

2.3.1. Radiografia

2.3.2. Pràctica diària

2.4. Conclusions i reflexions

1. Anàlisi normativa

Punt de partida:

El dret a l'educació com a dret fonamental (art. 27 CE) té com a objectiu: *“el pleno desarrollo de la personalidad humana en el respeto a los principios democráticos de convivencia y a los derechos y libertades fundamentales”*

Interpretació dels tribunals: segons DI (art. 10.2 CE)

“Per a qualsevol persona i al llarg de la vida”

(arts. 26 DUDH, 2 CEDH, 14 CDFUE).

1.1. Dret internacional (escola-presó)

- ONU
 - Regles mínimes per al tractament dels reclusos
 - Conjunt de principis per a la protecció de totes les persones sotmeses a qualsevol forma de detenció o presó
- Consell d'Europa
 - Regles penitenciàries europees

Què diuen?

- Primordialitat: analfabets, joves i sense formació bàsica
- Necessària connexió amb els sistemes educatius públics

1.2. Dret espanyol (escola-presó)

- Constitució espanyola (art. 25.2: orientació + limitació)
 - Doctrina subjecció especial (TC)
- Llei orgànica general penitenciària
- Reglament Penitenciari
- Reial Decret 1203/1999 (inclusió dels Mestres de presons al sistema educatiu)

Què diuen?

- S'ha de garantir el dret a l'educació
- Algunes normes consideren l'educació un dret (LOGP) i altres també un deure (RP) → obligatori?
- Organització activitat educativa (des de 1999): és competència d'Educació, el personal docent deixa de formar part EMD-JT i s'estableixen mecanismes de coordinació entre les dues administracions (penitenciària i educativa) per garantir el servei educatiu.

1.3. Dret català (escola-presó)

- 1984: traspàs de competències a la Generalitat
- 2006: creació escoles de presons (Justícia)
- 2006: Reglament d'execució penal de Catalunya:
 - Èmfasi atenció educativa: joves, analfabets i estrangers
 - Tasca de la institució penitenciària: garantir el dret
 - **Recupera la presència del personal docent a EMD-JT**
- 2009: titularitat escoles de presons (Educació)

1.3. Dret català (escola-presó)

Instruments de tractament a les presons catalanes:

- SAM (Circular 1/1999)
 - ABCD + “Principal – Principal no feta”
 - Recompenses i beneficis
- PIT (art. 20 RP)
 - Condició per obtenir permisos i/o 3r grau

Com encaixa l'activitat educativa dins la institució penitenciària?



És un element més del tractament penitenciari?

És un dret de la persona, que l'Administració té el deure de garantir, però no la potestat d'imposar?

Pot oferir l'alternativa d'actuar, dins del mateix medi penitenciari, d'una manera diferent.

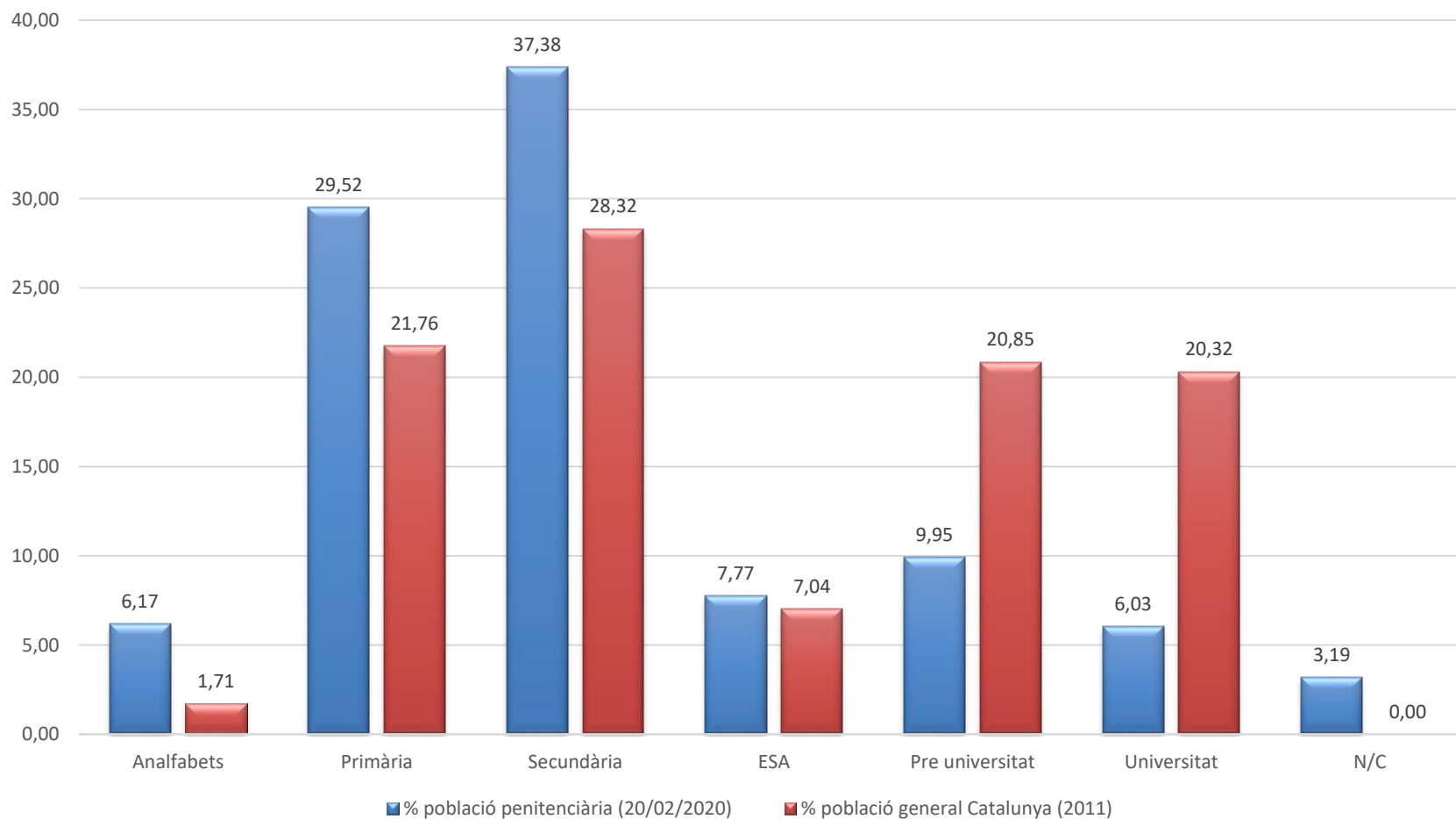
3. Estudi de camp

- **Radiografia de la situació**
 - Dades del Departament de Justícia

- **Pràctica diària**
 - 68 enquestes
 - Personal docent
 - 8/9 escoles

3.1. Radiografia de la situació

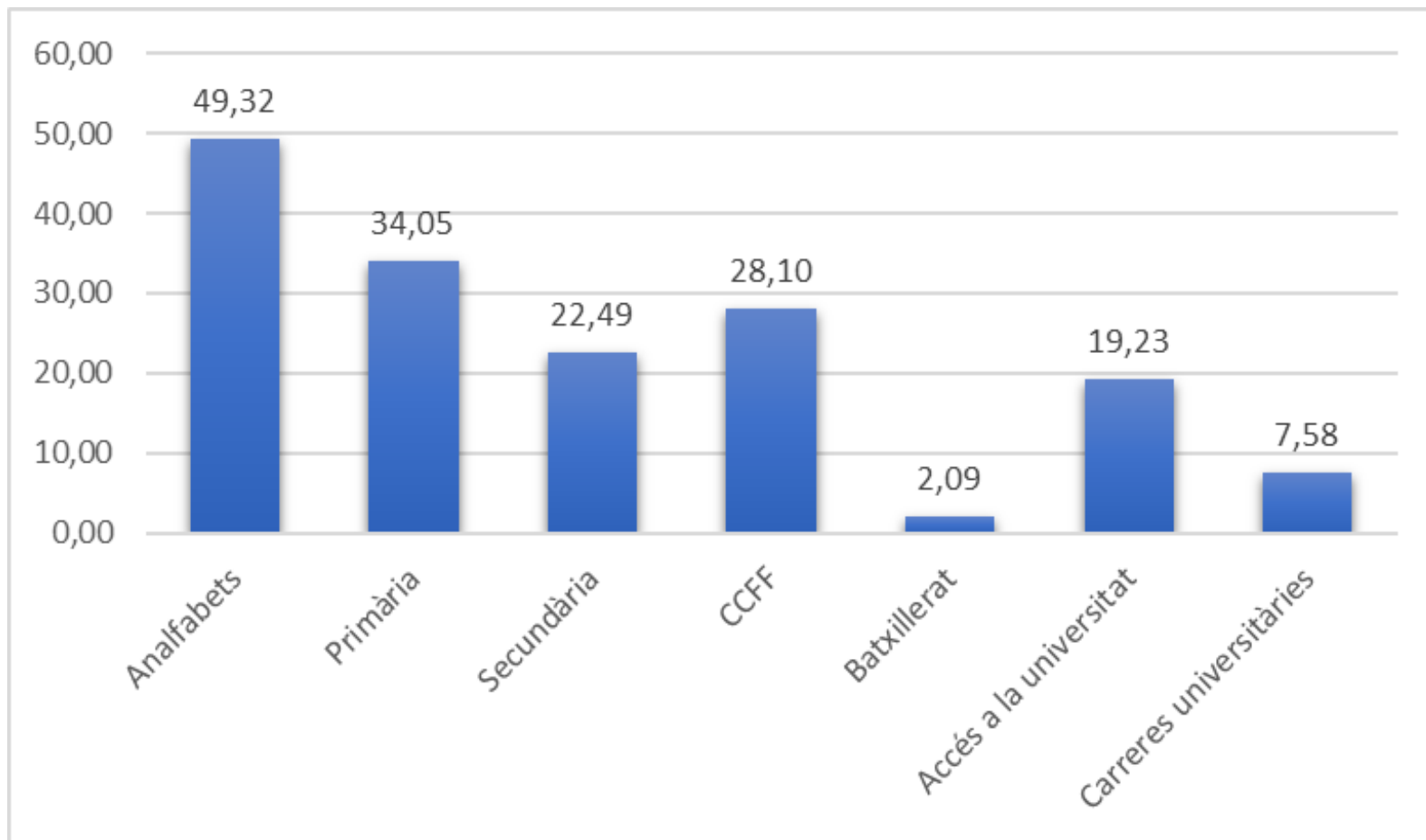
Comparativa nivell educatiu (població penitenciària – població catalana)



Font: elaboració pròpia

3.1. Radiografia de la situació

Percentatge de matriculats per nivell d'instrucció



Font: elaboració pròpia

3.2. Pràctica diària

1. Organització interna

- Centre educatiu propi

1.1. Primers contactes i seguiment de la participació

- Tutorials 1-2 h/setmanals
 - SAM/PIT (institucionalització del professional de l'educació)
- Entrevista inicial al moment de l'ingrés
 - Primer contacte bidireccional (escola-alumne/a)
- Determinació nivell escolar: prova nivell, entrevista o expedient
 - Importància instrument objectiu (evitar opinions subjectives del professional)

3.2. Pràctica diària

1.2. Oferta formativa

- Llistes d'espera: majoria de centres, però puntualment. Es reequilibren.
- Matí - Tarda

1.3. Situacions pròpies en el medi

- NOFC: *mecanismes i fórmules per prevenir i resoldre conflictes*
 - 50% sempre es remet la informació a l'EMD – 50% depèn dels fets
 - Institució total (Goffman)
 - 7/8 expedient escolar + comunicat de fets a la comissió disciplinària (*non bis in idem?*)
- Absentisme escolar
 - 100% mecanismes per pal·liar-lo
- Espai físic insuficient → trasllat a mòdul (+ i -)
 - Presons de nova construcció
- Consell Escolar: espai propi de participació

3.2. Pràctica diària

2. Relació escola – tractament – règim

RÈGIM:

- Limitació de la feina per qüestions regimentals (horaris i activitats/materials)

TRACTAMENT:

- Gran majoria creu que ha de formar part del tractament
- SAM
 - 8/8 alta, baixa i valoració
 - 5/8 “Principal – no feta”
 - D automàtica: immediat (recompensa) i posterior (condicional i indult)
 - 100% directors/es / 50% personal docent
- PIT
 - Disparitat activitats formen part del PIT (100% FI)
 - 4/8 motiu denegació; 3/8 no motiu denegació; 1/8 preventius
 - Desaparició en el 3r grau (també desapareix Educació)
- Assistència a les reunions EMD-JT
- Manca de formació del personal docent:
 - 1) Alumnat i 2) Aspectes d'execució penal

4. Conclusions i reflexions

- **Conclusions** de l'estudi de camp:
 - **Oferta formativa adequada**, desenvolupant-se una activitat educativa de la mateixa qualitat que als CFA's exteriors.
 - L'activitat educativa es veu **limitada per circumstàncies del règim**, considerat un fet negatiu pel personal docent.
 - Detecció de **problemàtiques**: dobles respostes disciplinàries per situacions que succeeixen a l'escola, absentisme i falta d'espai.
 - **Consens majoritari** que l'activitat educativa formi part del tractament, però no tot el personal docent coneix en què consisteix ni quines implicacions té.
 - **Manca formació** en el personal docent.
 - Existeix una **disparitat de criteris** en l'afectació de l'activitat educativa en els instruments de tractament.

4. Conclusions i reflexions

- **Reflexions finals:**
 - Al produir-se el traspàs a Educació **no es va normativitzar com es relacionarien** l'escola (Educació) i la presó (Justícia).
 - **Deficiències i incoherències** en la participació del personal docent als EMD
 - **Es garanteix l'accés a l'educació**, però es manté la seva condició de dret? Es converteix en una **exigència del tractament**? Quines conseqüències comporta?
 - L'activitat educativa dins la lògica premi-càstig (**paradigma conductista**).
 - Hi ha una **participació real**?
 - L'Administració compleix la seva tasca de promoció i afavoriment (**obligació positiva**), però no amb la de no ingerència (**obligació negativa**).



Moltes gràcies!

Segueix-nos a:   @cejfe  Cejfe



Generalitat de Catalunya
**Centre d'Estudis Jurídics
i Formació Especialitzada**